

В. М. Грицюк, А. С. Каркішко

Оборонна операція в Північній Буковині та Бессарабії 1941

ОБОРОННА ОПЕРАЦІЯ В ПІВНІЧНІЙ БУКОВИНІ ТА БЕССАР'АБІЇ 1941

Проведена 2–21 липня 1941 військами Пд. фронту під командуванням генерала армії І. Тюленєва у взаємодії з Чорномор. флотом під командуванням віце-адмірала П. Октябрського з метою відбити вторгнення нім.-румун. військ. Для наступу на пд. крилі нім.-рад. фронту командування противника задіяло частину сил групи армій «Південь» (генерал-фельдмаршал К. Рундштедт) у складі нім. 11-ї армії, румун. 4-ї і 3-ї армій (7 нім., 13 румун. дивізій, 9 румун. бригад, зокрема 1 танкова) – усього 500 тис. солдатів і офіцерів, 6 тис. гармат і мінометів, 60 танків і 600 бойових літаків. Це угруповання повинно було форсувати р. Прут і просуватися в напрямі Вінниці для з'єднання з нім. 17-ю армією та 1-ю танк. групою, щоб оточити й знищити осн. сили рад. військ у Правобереж. Україні. В разі сприятливого розвитку подій заплановано розпочати наступ на ін. напрямках. 25 червня 1941 на базі Одес. військ. округу й частини сил Київ. особл. військ. округу створ. Пд. фронт, у складі якого – 27 дивізій (зокрема 6 танк. і 3 механізов.), 4 укріплені р-ни, 5 авіац. дивізій. Йому поставлено завдання силами 9-ї (генерал-полковник Я. Черевиченко) і 18-ї (генерал-лейтенант А. Смирнов) армій обороняти 700-кілометрову ділянку держ. кордону з Румунією від м. Ліпкани (нині Молдова) до гирла Дунаю. Фронту також підпорядковано Дунайську військову флотилію (контр-адмірал М. Абрамов). Кордон охороняли 6 прикордон. загонів Укр. (генерал-майор В. Хоменко) і Молдав. (генерал-майор О. Нікольський) прикордон. округів. Співвідношення сил сторін у людях, артилерії та мінометах було приблизно рівним. У танках (743 од.) Пд. фронт мав абсолютну перевагу, у літаках – більш ніж у 2 рази. Від поч. війни румун. війська вели розвідку й намагалися обмеженими силами захопити плацдарми на лівому березі Пруту в смузі рад. 9-ї армії. Це їм вдалося побл. с. Скулень (нині Унген. р-ну, Молдова). Вранці 2 липня противник перейшов у наступ гол. силами, прорвав оборону рад. військ у напрямках на м. Бельці (нині Молдова) та Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.) і до кінця дня просунувся на 8–10 км. У зв'язку з відходом військ Пд.-Зх. фронту на рубіж укріплених р-нів старого держ. кордону й загрозою, що виникла, Ставка Гол. Командування дозволила Пд. фронтові відвести 18-у армію на рубіж р. Збруч і Дністер на

одну лінію з 12-ю армією Пд.-Зх. фронту. Праве крило фронту було посилене 18-м механізов. корпусом 9-ї армії. Її командувач вирішив ліквідувати прорив противника на Бельц. напрямі ударом 2-го механізов. корпусу і 74-ї стрілец. дивізії. Вчасно зосередити з'єднання у вихідних р-нах не вдалося, у результаті чого противник 3 липня просунувся ще на 30 км. Розпочатий 4 липня контрудар не досягнув поставленої мети. Наступ. дня командування Пд. фронту, яке переоцінило сили противника, вирішило відвести 18-у і 9-у армії за Дністер на позиції укріплених р-нів. 6 липня війська почали відхід, однак Ставка Гол. Командування не затвердила це рішення і 7 липня наказала відкинути противника за Прут й утримувати Бессарабію, щоб використати її тер. як плацдарм для наступу в Румунію. Також наказано передати Пд.-Зх. фронту 1 стрілец. і 2 механізов. корпуси, а також 2 стрілец. дивізії й 1 протитанк. бригаду. Скориставшись відходом військ рад. 9-ї армії, нім.-румун. війська прорвалися в смузі рад. 48-го стрілец. корпусу та до кінця 6 липня захопили Бельці, а наступ. дня в стику між рад. 9-ю і 18-ю арміями противник вийшов до м. Могилів-Подільський (Вінн. обл.). Побоюючись його наступу уздовж Дністра в тил рад. військ, командувач 9-ї армії розгорнув механізов. корпус для оборони фронтом на Пн. Сх., а для ліквідації вклинення противника в р-ні Бельців вирішив залучити 2-й кавалерій. корпус, що розпочав наступ 8 липня за підтримки 48-го і 35-го стрілец. корпусів. Контрудар військ 9-ї армії, що тривав до 10 липня, зупинив наступ нім. 11-ї та румун. 4-ї армій. Командувач групи армій «Південь» наказав направити нім. 54-й армій. корпус на допомогу румун. 4-й армії, що не могла захопити Кишинів. Нім. 11-а армія мала відновити наступ не раніше 16 липня. Становище на Пд. фронті тимчасово стабілізувалося. 18-а армія відійшла на рубіж Ямпіл. укріпленого р-ну (Вінн. обл.), 9-а армія закріпилася за 40–50 км на Зх. від Дністра, з'єднання її 2-го ешелону зайняли оборону в Рибниц. укріпленому р-ні (нині Молдова) на сх. березі річки. Примор. група військ, створена 6 липня, утримувала позиції вздовж кордону по Пруту й Дунаю. Разом із Дунай. військ. флотилією вона висадила десанти на румун. п-ів Сатул-Ноу й зх. берег Дунаю від м. Ізмаїл (Одес. обл.) до Чорного моря та локалізувала дії румун. флоту на Дунаї. Командувач рад. 9-ї армії скористався паузою та переправив 2-й механізов. корпус на сх. берег Дністра для поповнення запасів пального й боєприпасів. Це також створювало сприятл. умови для відбиття спроб противника вийти в тил армії з р-ну Могилева-Подільського вздовж сх. берега річки. Гол. сили армії перегруповувалися, вели бої місц. значення для покращення становища й закріплювалися на рубежах. 16 липня противник відновив наступ і до кінця дня захопив Кишинів, але подальше його просування зупинив 35-й стрілец. корпус. На Бельц. напрямі 17 липня війська 9-ї армії завдали контрудару і протягом дня потіснили противника в смугах 48-го стрілец. і 2-го кавалерій. корпусів. Готувався до переходу в наступ вранці 18 липня на кишинів. напрямі 35-й стрілец. корпус, однак подальший відхід військ Пд.-Зх. фронту змусив Ставку Верхов. Головнокомандування ухвалити рішення про залишення Бессарабії. Війська Пд. фронту відійшли на 100–200 км, за тер. Пн. Буковини й Бессарабії. У складі фронту, що діяв у смузі бл. 500 км, залишилося всього 16 дивізій. Його ослаблення стало наслідком не стільки

бойових втрат, скільки передачі значної частини військ до складу Пд.-Зх. фронту. Втрати рад. сторони в операції: безповоротні – 8519 осіб, сан. – 9374 особи, середньодобові – 688 осіб.

Хід оборон. дій на Пд. фронті багато в чому визначили події на Пд.-Зх. фронті, у смузі якого наступали гол. сили нім. групи армій «Південь». Бойові дії Пд. фронту підтвердили, що його створення було необхідністю, але проведене із запізненням. Лише пасивні дії противника на рад.-румун. кордоні дали можливість вирішити це завдання в цілому успішно. Не зовсім вдалим стало утворення нового фронт. упр. на базі Моск. військ. округу, командування і штаб якого із прибуттям у р-н оператив. призначення не володіли обстановкою, що загалом негативно позначилося на діях фронту в перші дні війни. Невисока ефективність дій військ Пд. фронту знач. мірою спричинена недостовір. даними розвідки щодо визначення складу, чисельності угруповання військ противника та планів їхніх дій. Неправильна оцінка його сил не дала змоги ухвалювати адекватні рішення про створення стійкої оборони й розгром угруповання агресора в ході ведення оборон. операції. Водночас прагнення командувача військ Пд. фронту відвести війська із Пруту на рубіж укріплених р-нів по Дністру значно підсилювало оборонні можливості рад. військ. Кожне вклинення противника рад. командувачі намагалися ліквідувати шляхом проведення контрударів і контратак, маневруючи силами й засобами як уздовж фронту, так і з глибини. Усе це дало можливість військам Пд. фронту уникнути охоплення флангів й оточення, командувачам і їхнім штабам вдалося зберегти надійне упр. підлеглими військами під час створення контрудар. угруповань, відходу та зайняття нових рубежів.

Рекомендована література

1. Сборник боевых документов Великой Отечественной войны. Вып. 36 (22 июня – 11 июля 1941 года). Москва, 1958;
2. Сборник документов Верховного главнокомандования за период Великой Отечественной войны. Вып. 1 (июнь–декабрь 1941 года). Москва, 1968;
3. Одесский Краснознаменный. Кишинев, 1985;
4. Гуров А. А. Боевые действия советских войск на юго-западном направлении в начальном периоде войны // Военно-истор. журн. 1988. № 8;
5. Гуркин В. В. Людские потери Советских Вооруженных сил в 1941–1945 гг.: новые аспекты // Там само. 1999. № 2;
6. Безсмертя: Книга Пам'яті України 1941–1945. К., 2000.

Бібліографічний опис:

Оборонна операція в Північній Буковині та Бессарабії 1941 / В. М. Грицюк, А. С. Каркішко
// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І.
Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних
досліджень НАН України, 2022. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-74637>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України
([докладніше](#)).